

ตำบลวังตะกอบ

อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

รวมคน หลอมความคิด
สร้างชีวิตแบบพอเพียง

สารบัญ

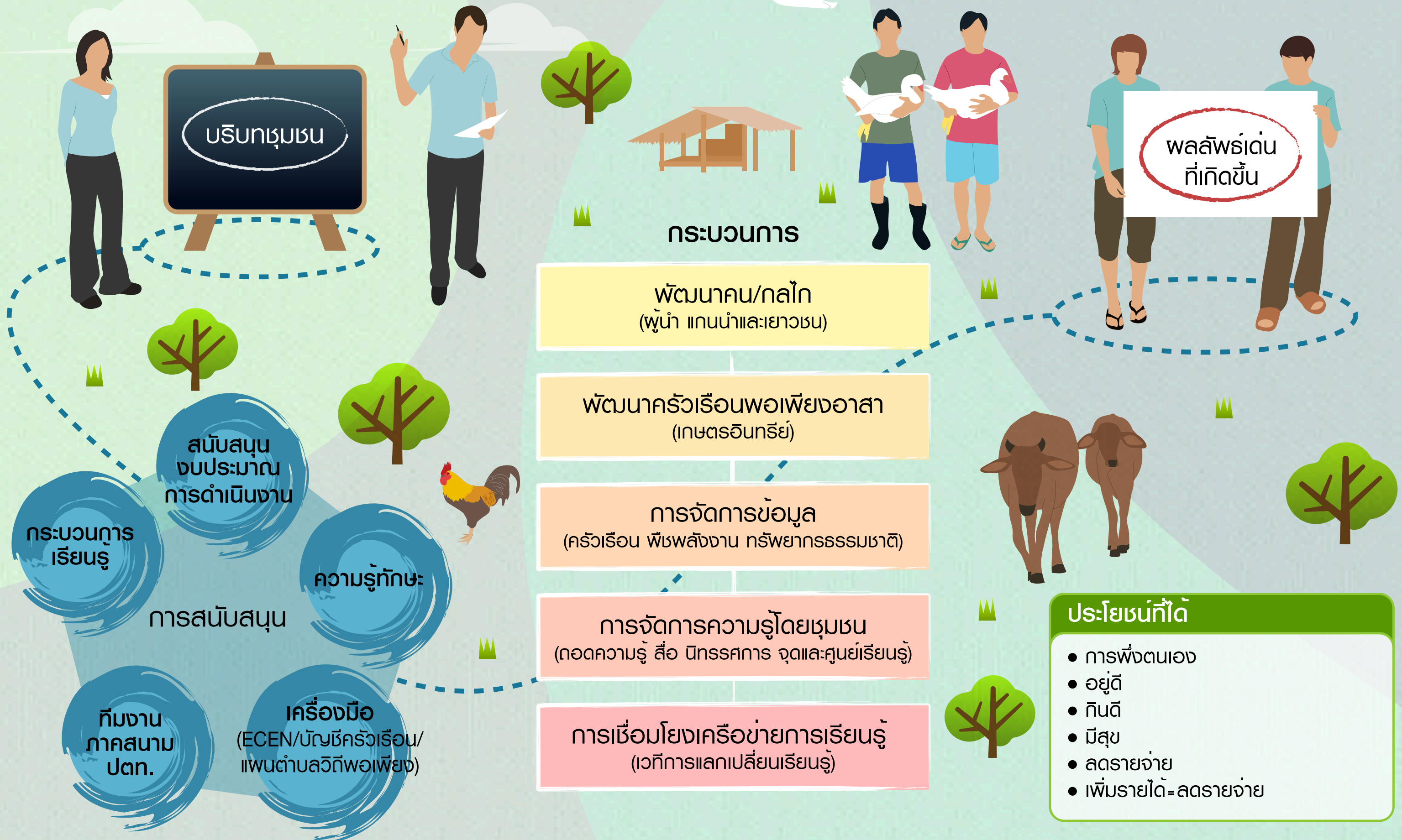
- ๐๖ สภาพแวดล้อม
- ๐๘ ความเป็นมา
- ๑๖ ก้าวเดินด้วยความปลอดภัย
- ๑๘ กลไกการขับเคลื่อน
- ๒๓ การขับเคลื่อนสู่ตำบลวิถีพอเพียง
- ๒๖ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่
- ๓๔ แผนที่ความรู้
- ๓๖ ลดรายจ่าย = เพิ่มรายได้
- ๔๐ ภาคผนวก

นิยามความปลอดภัยของตำบลวังตะกอบ

“พึ่งตนเอง อดุ่ดี กินดี มีสุข
ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้”

โมเดลวังตะกอล : สู่ความเป็นตำบลวิถีพอเพียง

สภาพแวดล้อม

ท้องถิ่นแคนไค้ที่มีผู้คนหลากหลายและสวนผลไม้ในตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน แหล่งผลไม้ขึ้นชื่อของจังหวัดชุมพร และเคยเป็นท่าเทียบเรือ เสมือนตลาดน้ำแห่งหนึ่งในครั้งก่อน ปังบอกถึงความสำคัญและเป็นที่ตั้งรกรากมาช้านาน แต่ชุมชนนี้ก็เหมือนกับหลายๆ พื้นที่ในประเทศไทย จากที่เคยทำกินแบบปลูกอยู่ปลูกกินมีความสุขตามอัตภาพ ก็แปรเปลี่ยนตามกระแสทุนนิยมที่นำเอาการเกษตรเพื่อการค้าเข้ามา กว่าจะฝ่าฟันให้ผ่านพ้นช่วงวิกฤติจากปัญหาหนี้สิน ราคาผลผลิตตกต่ำ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ก็ต้องอาศัยแรงใจแรงกาย รวมพลังคนในชุมชน ลูกขึ้นมาจัดการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จนเป็นต้นแบบ "วังตะกอกโมเดล" ที่ได้รับการยอมรับอันดับต้นๆ ของดินแดนภาคใต้นี้ เมื่อเข้าร่วม

โครงการรักษ้ำป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ก็ยิ่งเพิ่มแรงขับเคลื่อน ค่อยทอดกับงานพัฒนาตำบลที่มีอยู่เดิม ให้ก้าวสู่วิถีความพอเพียงยิ่งขึ้น

ปัจจุบัน ตำบลวังตะกอก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร บริเวณตอนกลางของกลุ่มน้ำหลังสวน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับที่ราบสูงและภูเขา มี ๒ ธตุ คือ ธดุดนและธดุร้อน พื้นที่ทั้งหมด ๑๒๕.๔๗ ตารางกิโลเมตร หรือ ๗๘,๔๑๘.๗๕ ไร่ ประกอบด้วย ๑๖ หมู่บ้าน โดยมีประชากรโดยประมาณ ๗,๐๐๐ คน 🔥

๐๖

๐๗

ท้องดินแดนใต้ที่ มีผู้คนที่หลากหลายและสวนผลไม้ในตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน แหล่งผลไม้ขึ้นชื่อของจังหวัดชุมพร และเคยเป็นท่าเทียบเรือ เสมือนตลาดน้ำแห่งหนึ่งในครั้งก่อน บ่งบอกถึงความสำคัญและเป็นที่ตั้งรกรากมาช้านาน แต่ชุมชนนี้ก็เหมือนกับหลายๆ พื้นที่ในประเทศไทย จากที่เคยทำกินแบบปลูกอยู่ปลูกกินมีความสุขตามอัตภาพ ก็แปรเปลี่ยนตามกระแสทุนนิยมที่นำเอาการเกษตรเพื่อการค้าเข้ามา กว่าจะฝ่าฟันให้ผ่านพ้นช่วงวิกฤติจากปัญหานี้สิน ราคาสลลิตตกต่ำ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ก็ต้องอาศัยแรงใจแรงกาย รวมพลังคนในชุมชน ลูกขึ้นมาจัดการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จนเป็นต้นแบบ "วังตะกอกโมเดล" ที่ได้รับการยอมรับอันดับต้นๆ ของดินแดนภาคใต้นี้ เมื่อเข้าร่วม

โครงการรักษป่า สร้างคน ๔๔ ตำบล วิถีพอเพียง ก็ยิ่งเพิ่มแรงขับเคลื่อน ต่อออกกับงานพัฒนาตำบลที่มีอยู่เดิม ให้ก้าวสู่วิถีความพอเพียงยิ่งขึ้น

ปัจจุบัน ตำบลวังตะกอก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร บริเวณตอนกลางของลุ่มน้ำหลังสวน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับที่ราบสูงและภูเขา มี ๒ ฤดู คือ ฤดูฝนและฤดูร้อน พื้นที่ทั้งหมด ๑๒๕.๔๗ ตารางกิโลเมตร หรือ ๗๘,๔๑๘.๗๕ ไร่ ประกอบด้วย ๑๓ หมู่บ้าน โดยมีประชากรโดยประมาณ ๗,๐๐๐ คน

ความเป็นมา

ในช่วง ๕๐ ปี ที่ผ่านมา ตำบลวังตะกอกได้ผ่านร้อนผ่านหนาว ฝ่าฟันวิกฤติและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายในหลายๆ ด้าน ทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร การเมือง และชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป ผลกระทบด้านต่างๆ นี้เองที่ทำให้ชุมชนมีพัฒนาการปรับตัวเพื่อจัดการแก้ปัญหา รับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย ดังนี้

ก่อนปี พ.ศ.๒๕๓๐

ยุคชุมชนวิถีดั้งเดิม
(ก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ ๖)

นโยบายการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑-๖ ก่อนปี พ.ศ.๒๕๓๐ ยังไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนนี้มากนัก การพัฒนาจะเน้นสร้างระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานภายในชุมชน เช่น การตัดถนน การนำไฟฟ้าเข้าไปในพื้นที่ ชุมชนยังมีความอุดมของดินและน้ำ สมบูรณ์ด้วยป่าต้นน้ำ พรรณไม้และสัตว์ แพบทุกครัวเรือนมีการทำนาหรือทำสวนผลไม้ไว้เก็บกิน เก็บขาย ภายในชุมชนยังมีวิถีชีวิตแบบเดิมๆ ที่มีความเอื้ออาทร ยังมีวิถีของการช่วยลงแรงค้ำนา เกี่ยวข้าวและยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้สูง

พ.ศ.๒๕๓๑-๒๕๔๒

ยุคชุมชนวิกฤต
(แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖
ถึงต้นฉบับที่ ๘)

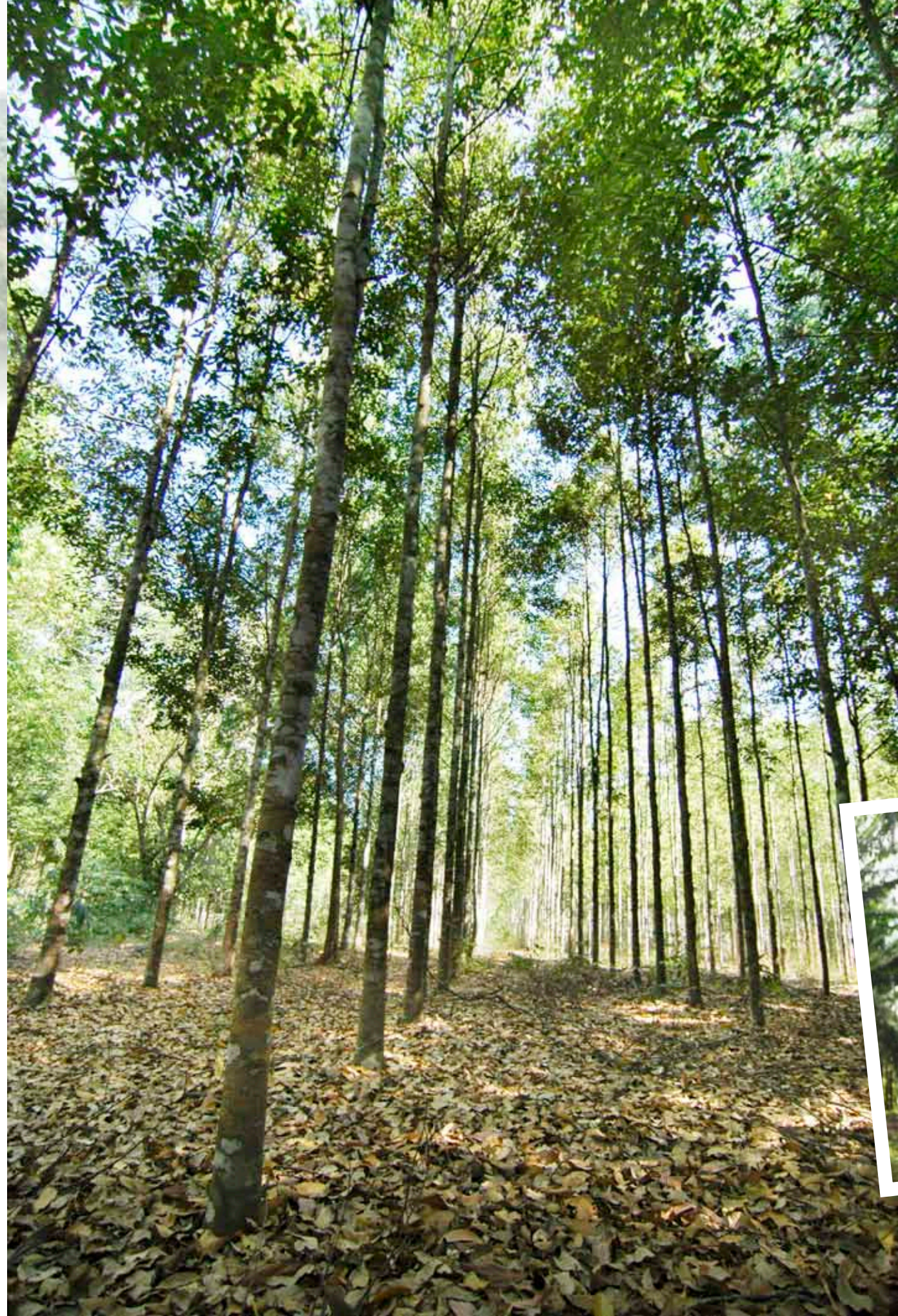
ช่วงนี้ราคาข้าวตกต่ำและยังเกิดวิกฤติภัยแล้ง ในหลายพื้นที่ รัฐบาลในสมัยนั้นจึงสนับสนุนให้ทำไร่นาสวนผสม หรือพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวที่ตลาดต้องการ พื้นที่นาข้าวจึงถูกเปลี่ยนเป็นพืชปาล์มน้ำมัน จนในปี พ.ศ.๒๕๔๐ พายุไต้ฝุ่นซิด้าได้พัดผ่านพื้นที่ภาคใต้ ตำบลวังตะกอกจมอยู่ใต้น้ำหลายวัน เป็นผลจากการที่พื้นที่ป่าถูกทำลายลง ช้ำยังเกิดความแห้งแล้งติดตามมา ทำให้เกษตรกรใช้สารเคมีมากขึ้น จนเกิดปัญหาหนี้สิน ราคาผลผลิตคือ มังคุดตกต่ำ เกิดการรวมตัวปิดถนนประท้วงรัฐบาล รัฐบาลจึงแก้ปัญหาด้วยการประกันราคาพืชผลการเกษตร และส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรไม้ผล ซึ่งเป็นเพียงมาตรการระยะสั้นไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๕

ยุคบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์จิตอาสา
(แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘)

สถานการณ์การพัฒนาตามแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ ๘ เน้นการพัฒนาคนและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและชุมชน เป็นผลให้เกิดกองทุนหมู่บ้าน การดำเนินงานเพื่อการลงทุนทางสังคม ส่งผลให้หลายชุมชนในประเทศเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์งานพัฒนาระหว่างกัน ขณะที่วังตะกอยังคงเผชิญกับวังวนปัญหาเดิมๆ ทั้งยาเสพติด เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่ เมื่อประกอบกับความล้มเหลวของการทำแผนชุมชน ทำให้คณะแกนนำตำบลในขณะนั้น คิดแก้ปัญหาด้วยการเปิดเวทีจัดทำแผนแม่บทชุมชนวังตะกอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จนประสบความสำเร็จ เกิดการเรียนรู้และบทเรียนที่ชุมชนต้องรู้จักและพึ่งตนเองมากกว่าพึ่งพาหน่วยงานภายนอก

พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๕๐

ยุคชุมชนจัดการตนเอง
(แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙)

ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่คนวังตะกอลุกขึ้นมาจัดการตัวเอง พัฒนาการนี้เริ่มขึ้นเมื่อมีกระบวนการเรียนรู้และใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือรวมคนและรวมความคิด โดยมีกลุ่มแกนนำชุมชนในขณะนั้นเป็นผู้ผลักดันกระบวนการแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองของตำบล จนวังตะกอกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของกระบวนการทำแผนชุมชนที่โดดเด่นอันดับต้นๆ แห่งหนึ่งในภาคใต้

■ กุณตำบล

การพัฒนาที่ผ่านมาของตำบลแห่งนี้
ตลอดจนความสำเร็จที่เกิดขึ้นในระดับหนึ่ง
ส่วนสำคัญมาจากการมีต้นทุนที่ดีสำหรับ
ต่อยอดงานพัฒนาของพื้นที่ในหลายๆ
ด้าน ได้แก่ ต้นทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ
ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้ง ดิน น้ำและป่า
โดยเฉพาะพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ชุมชนได้พึ่งพิง

เป็นแหล่งอาหาร มีภาคการเกษตรที่สร้างรายได้จากผลผลิตในพื้นที่แม้ยังต้องพึ่งพิงราคา
จากภายนอก มีกลุ่มองค์กรในพื้นที่ขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งแกนนำชุมชนที่เข้มแข็ง
มีประสบการณ์ทำงานกับองค์กรภายนอก เป็นกลไกความร่วมมือหลักในงานพัฒนามีศูนย์
เรียนรู้แผนชีวิตชุมชนวังตะกอก ไปจนถึงมีกลุ่มภาคีพัฒนาภายนอกที่คอยช่วยเหลือประสานงาน

นอกจากนี้ ตำบลวังตะกอกยังมีการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมเดิมที่มีเอกลักษณ์ เช่น
ประเพณีการแข่งเรือยาวขึ้นโขน ซึ่งตรง มีสืบต่อกันมามากกว่า ๑๑๗ ปี ซึ่งเป็นหนึ่งในหลาย
กิจกรรมที่สานความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่ให้ช่วยเหลือกันเหมือนเครือญาติ 💧

ก้าวเดิน

ด้วยความพอเพียง

อ่างเก็บน้ำ เขางาย
ขนาดความจุ 168,068 ลบ.ม.
ก่อสร้างเสร็จเมื่อ 29 สิงหาคม 2547
กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
มอบอ่างเก็บน้ำแห่งนี้ให้ประชาชน ตำบล วังตะกอก
เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ และช่วยกันบำรุงรักษา

ตำบลวังตะกอก เป็นตำบลระยะที่ ๒ ที่ก้าวเข้าสู่โครงการฯ ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่ตำบลได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ ๑๐ สาขาประเภทชุมชน โดยได้รับการชักชวนจาก พงศา ชูแนม หัวหน้าหน่วยจัดการป่าต้นน้ำพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ภาคิ เครือข่ายรางวัลลูกโลกสีเขียวของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จากนั้นทางแกนนำชุมชนได้เข้ารับฟังเรื่องราวของโครงการฯ และได้ให้ข้อมูลของตำบลวังตะกอก ตลอดจนแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างกัน ก่อนเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นในระดับตำบลและตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ ด้วยเหตุผลต้องการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ต่อยอดจากที่ตำบลดำเนินการอยู่แล้ว และคาดหวังว่าจะสามารถแก้ปัญหาหาคาป่าลุ่มน้ำมันตกต่ำได้อย่างยั่งยืน หากมีการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาในเรื่องดังกล่าว โดยอิงความรู้และศักยภาพในการวิจัยและพัฒนาเรื่องพลังงานทดแทนของบริษัท ปตท. ขณะเดียวกันโครงการฯ คาดหวังว่า วังตะกอกซึ่งมีประสบการณ์งานพัฒนาตามแบบฉบับพึ่งพาตนเองอยู่ก่อนแล้ว จะเป็นแหล่งการเรียนรู้และเป็นพื้นที่ต้นแบบในการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่โครงการฯ และตำบลอื่นที่เข้าร่วมโครงการฯ 🔥

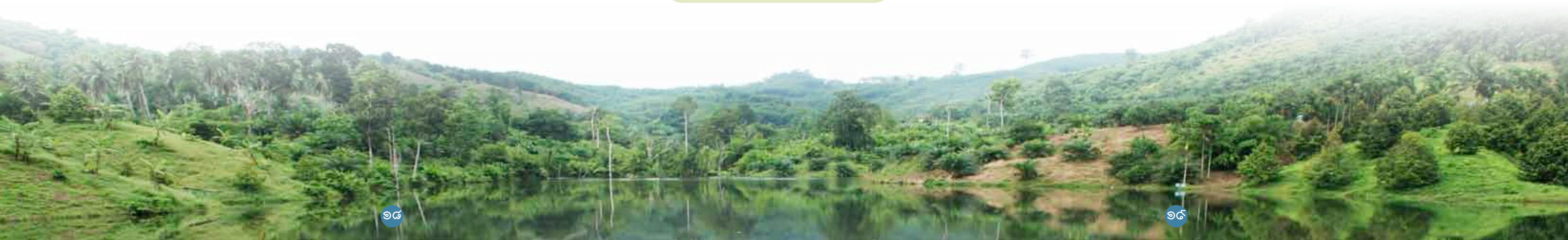
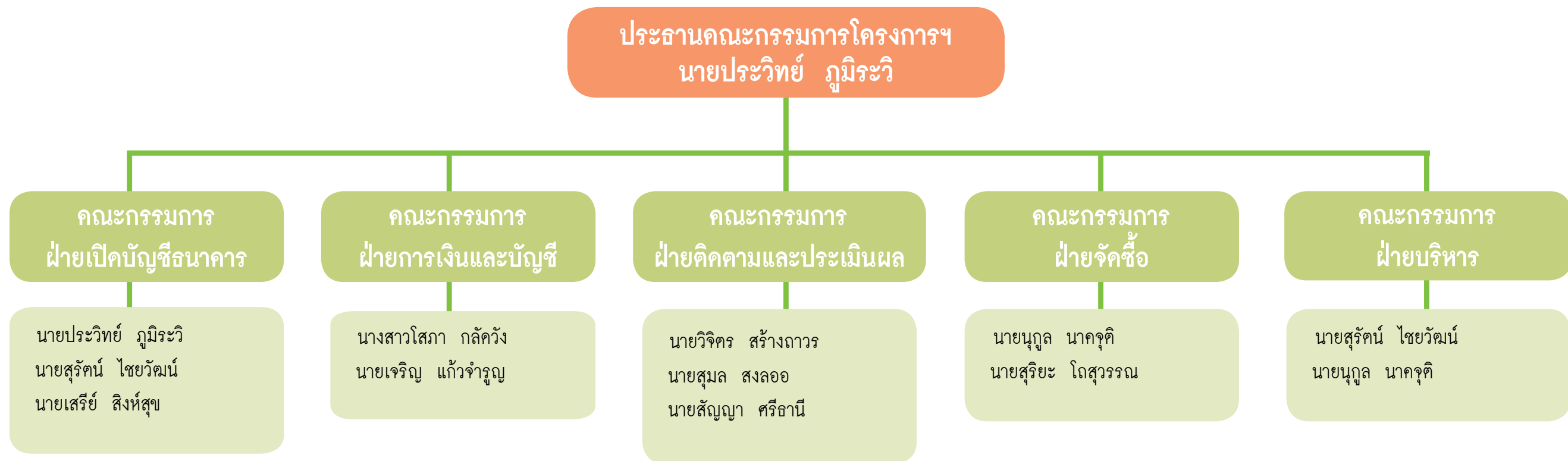
■ กลไกการขับเคลื่อน

การจะขับเคลื่อนโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลไก และการบริหารจัดการจำเป็นต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย จึงจะนำพาชุมชนเข้าสู่วิถีแห่งความพอเพียงได้

บนพื้นฐานของ "การต่อยอดกับงานพัฒนาตำบล" และต้นทุนพัฒนาตำบลที่หลากหลาย ซึ่งกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่มีดังนี้

คณะกรรมการโครงการฯ ตำบลวังตะกอก

เมื่อตอบรับเข้าร่วมโครงการฯ สภาผู้นำตำบลวังตะกอกได้จัดตั้งคณะกรรมการโครงการฯ ตำบลวังตะกอกขึ้นมาทำหน้าที่จัดทำแผนตำบลวิถีพอเพียง โดยเลือกจากสมาชิกสภาผู้นำที่มีความพร้อมและอาสาเข้ามาทำงานด้วยความสมัครใจ มีความรับผิดชอบและเป็นแบบอย่างงานพัฒนาในพื้นที่ จะเห็นว่าในปี พ.ศ.๒๕๕๒ มีคณะกรรมการโครงการฯ จากผู้นำภาคประชาชน ๑๓ คน ผู้นำภาคท้องถิ่น ๑๔ คน ผู้นำภาคท้องถิ่น ๘ คน และผู้นำภาครัฐที่เป็นภาคีพัฒนาของพื้นที่ ๕ คน รวม ๔๐ คน หากได้มีการปรับเปลี่ยนในปี พ.ศ.๒๕๕๓ หลังพบว่า กรรมการบางส่วนมีข้อจำกัด ไม่สามารถเข้าร่วมอย่างต่อเนื่องได้ จึงปรับลดให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินโครงการฯ มากขึ้น ตามแผนผังโครงสร้างข้างต้น

คณะกรรมการโครงการฯ นี้ จะมีบทบาทหน้าที่ในการวางแผน ประสานงานและขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนงานที่ตนเองรับผิดชอบ มีการรายงานผลการดำเนินงานในที่ประชุมคณะกรรมการ

โครงการฯ ทุกเดือน และจากการทำงานที่ผ่านมาพบว่า การรู้ตัวรู้ตนและการรู้ถึงความสามารถในการทำงานภายใต้บทบาทของคณะกรรมการโครงการฯ เป็นสิ่งสำคัญ และด้วยความที่เข้ามาด้วยความสมัครใจ จึงต้องมีความตั้งใจ พยายาม อดทน

และเสียสละ เป็นผลให้แต่ละปีหลังการจัดทำแผนตำบลวิถีพอเพียงแล้ว จะมีการทบทวนและสอบถามความสมัครใจของคณะกรรมการโครงการฯ เป็นรายบุคคลถึงความตั้งใจในการเป็นคณะกรรมการโครงการฯ เพื่อปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความสามารถและความถนัดของคณะกรรมการโครงการฯ แต่ละคน เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

ในการขับเคลื่อนงานตำบลวิถีพอเพียงของโครงการฯ เจ้าหน้าที่ประจำตำบล เจ้าหน้าที่ประจำภาคและที่ปรึกษาภาค ล้วนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ ซึ่งต่างก็มีบทบาทและวิธีการทำงานที่หนุนเสริมกัน ตลอดจนการทำหน้าที่เป็นเพื่อนร่วมทางให้กับคณะกรรมการโครงการฯ

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล มีบทบาทในการประสานงานทั้งภายในและภายนอกตำบล สนับสนุนการทำงานของโครงการฯ ในพื้นที่ และเป็นเลขานุการให้กับคณะกรรมการโครงการฯ ต่อมาได้พัฒนาตนเองให้สามารถถ่ายทอดและจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ศาลาพอเพียงภายในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกจัดการองค์ความรู้โครงการฯ ในพื้นที่ตำบล โดยมีเทคนิคการทำงานที่น่าสนใจ คือ เอาชุมชนเป็นตัวตั้ง และจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับคณะกรรมการโครงการฯ ในพื้นที่ก่อนลงมือปฏิบัติ และให้ความใส่ใจ สนใจเรียนรู้การประสานงานกับภาคีและองค์กรชุมชนในพื้นที่

เจ้าหน้าที่ประจำภาค ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้แก่เจ้าหน้าที่ประจำตำบล ประสานงานค้ำหนุนนโยบายโครงการฯ กับคณะกรรมการโครงการฯ

ในพื้นที่ เพื่อช่วยระดมความคิด วิเคราะห์ วางแผนการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ และให้คำปรึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ประจำตำบล และส่งเสริมพัฒนาทักษะการทำงานของคณะกรรมการโครงการฯ

ที่ปรึกษาภาค จะเน้นการลงพื้นที่ตำบลชี้แจงนโยบายของโครงการฯ ในช่วงแรกจะเข้ามาช่วยทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินโครงการฯ รวมทั้งช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้-เวที เพื่อยกระดับพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการโครงการฯ และเจ้าหน้าที่ประจำตำบลให้สามารถจัดกระบวนการและดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ได้เอง รวมไปถึงช่วยจัดการปัญหาในเชิงนโยบายให้กับพื้นที่

■ การขับเคลื่อนสู่ตำบลวิถีพอเพียง

ตำบลวังตะกอกขับเคลื่อนงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ ต่อมาโครงการฯ เข้ามาต่อยอด ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างพลังงานทดแทนจากพืชเกษตรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ปาล์มน้ำมัน เพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้องในการปลูกและนำพืชพลังงานมาใช้ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ ความคุ้มค่าในการตั้งโรงงาน นอกจากนั้นยังต้องการให้ชุมชนใช้เกษตรอินทรีย์ ลดใช้สารเคมี ต้องการให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ต้องการให้มีการขยายครัวเรือนพอเพียงอาสาให้ครอบคลุมทั้งตำบลครบจำนวน ๓๐๐ ครัวเรือน ในปี พ.ศ.๒๕๕๔ ต้องการให้มีการสืบค้นวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน และต้องการให้มีศูนย์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลของชุมชนด้วย

ช่วงปีแรกของการดำเนินงาน คือ ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นก่อนลงมือปฏิบัติ ตามแผนวิถีพอเพียง โดยเฉพาะมีการ ศึกษาาระบบและแนวทางการดำเนิน โครงการฯ และจากการปฏิบัติงาน ชาวบ้านตื่นตัว มองเห็นแนวทาง ทำการเกษตรอินทรีย์เป็นทางรอด ของชุมชน กล่าวคือมีชาวบ้านไม่น้อย กว่า ๓๐ ราย หันมาใช้เกษตรแบบ ลดต้นทุน ชาวบ้านไม่น้อยกว่า ๘๕๐ ราย หันมาปลูกพืชผสมผสานในสวน พืชเชิงเดี่ยว มีแกนนำ ๒ คนสามารถ ถ่ายทอดเรื่องเกษตรอินทรีย์ได้

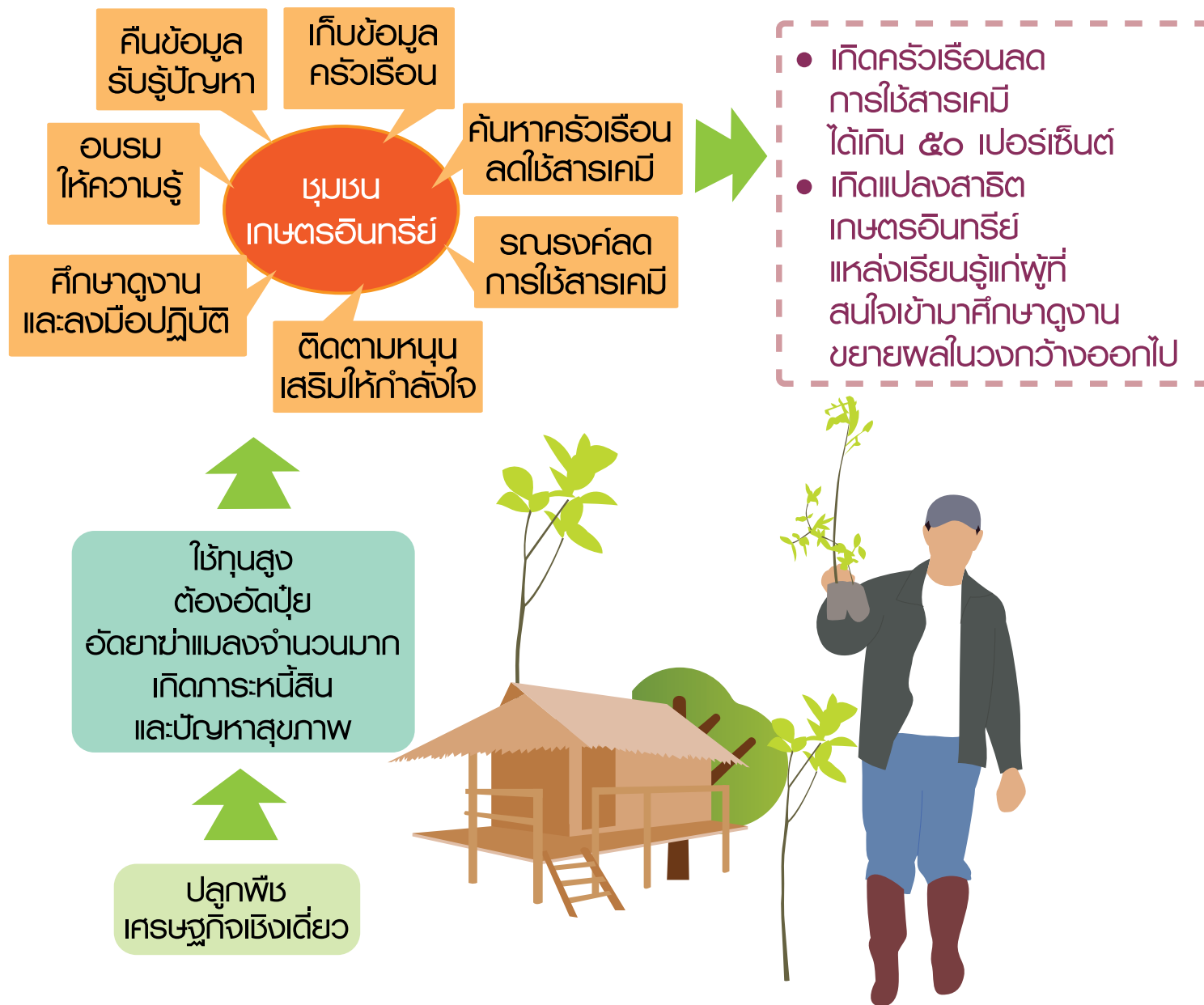
ปี พ.ศ.๒๕๕๒ มีแผนการ ดำเนินงานต่อยอดจากปี พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยติดตามและสำรวจข้อมูลการใช้ สารเคมี พบว่าชุมชนสามารถลด ต้นทุนการใช้สารเคมีลงกว่า ๒๐ เปอร์เซ็นต์ และมีแนวทางส่งเสริมการ ทำเกษตรอินทรีย์ที่หลากหลายรูปแบบ ทำให้เกษตรกร ๑๓๐ ครัวเรือน มี ความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ และ สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่อง

การทำเกษตรอินทรีย์ได้ ๑๐ คน พบว่า ณ สิ้นปี พ.ศ.๒๕๕๒ เกิดมีแปลง สาธิตการทำเกษตรอินทรีย์ ๒๐ แปลง ชาวบ้านมีพืชผักปลอดสารพิษ ไว้บริโภค เกิดกลุ่มทำปุ๋ยหมักในระดับครัวเรือนและเกิดชุดความรู้ สูตรการทำปุ๋ยหมัก

ปี พ.ศ.๒๕๕๓ พบว่า ชุมชนกว่า ๑๕๐ ครัวเรือน สามารถลด การใช้สารเคมีลง โดยมีแผนการดำเนินงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง อย่างเป็นระบบ ในส่วนของแผนการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิด มีกลุ่มเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการสืบค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้กีฬาเป็นเครื่องมือในการหลอมและสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อ การสืบค้นพบข้อมูลประเพณีแข่งเรือยาวประเภท ๓๐ ผีพาย และ มีการสืบค้นภูมิปัญญาการขุดเรือจากไม้ตะเคียน 🔥

■ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ เกษตรอินทรีย์เพื่อการพึ่งพาตนเอง

ตำบลวังตะกอก เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่การผลิตอาศัยต้องพึ่งพาธรรมชาติ มีการปลูกอยู่ปลูกกิน ทำนาข้าว ทำสวนผลไม้ แต่หลังจากปี พ.ศ.๒๕๓๐ เมื่อมีการเข้ามาของพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และกาแฟ ต้องใช้ต้นทุนสูงตั้งแต่การเตรียมดิน จัดหาพันธุ์ไม้ มีการใช้ทั้งปุ๋ยและสารเคมี ก่อให้เกิดภาระหนี้สินและปัญหาสุขภาพของเกษตรกรคิดตามมา

ปี พ.ศ.๒๕๔๓ แกนนำตำบลซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่นได้เริ่มต้นเรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านเวลา ทำให้การจัดทำแผนชุมชนดำเนินการไปได้เพียงบางส่วน คณะแกนนำรุ่นต่อมาจึงปรับแนวทางของแผนชุมชนใหม่ ให้เป็นแผนที่สร้างการเรียนรู้ ให้ชุมชนรู้จักตนเอง และสามารถจัดการตนเองได้ ไม่ใช่

แผนที่ทำเพื่อขอสนับสนุนเงินทุน และใช้เป็นเครื่องมือสร้างคน รวมความคิด ผลักดันให้เกิดกระบวนการทำงานที่จับต้องได้แก้ปัญหาได้จริง จนสามารถสร้างระบบพึ่งตนเองด้วยความพอเพียงที่ครอบคลุมทั้งระดับครัวเรือน ชุมชน และกลุ่มองค์กร ทั้งนี้ แผนแม่บทชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ยังได้ถูกนำมาเชื่อมโยงเข้ากับแผนงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวังตะกอกและหน่วยงานราชการในพื้นที่ ตลอดจนถึงกลุ่มปู้หมัก โรงงานปู้หมักชีวภาพ และกลุ่มไม้ผลอีกด้วย

เมื่อตำบลวังตะกอกเข้าร่วมโครงการฯ ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ จึงได้มีการทบทวนสถานต่องานเกษตรอินทรีย์เริ่มจากการนำแผนแม่บทชุมชนเข้ามาเชื่อมโยงกับแผนตำบลวิพอเพียง สนับสนุนชุมชนเกษตรอินทรีย์ให้ครัวเรือนตระหนักใช้และตระหนักรู้ ผลิตรายให้ปู้อินทรีย์ โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนจากความสมัครใจ ได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้นำชุมชนและคณะทำงานแผนเกษตรอินทรีย์ จำนวน๑๓๐ ครัวเรือน โดยมีวิธีการทำงานดังนี้

๑. สํารวจข้อมูลการใช้สารเคมีของครัวเรือนในพื้นที่รวม ๑๓๐ ครัวเรือน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเดิมก่อนที่โครงการฯ จะเข้ามาดำเนินงาน จัดเวทีคั่นข้อมูลเพื่อให้มีการรับรู้และเรียนรู้ด้วยกัน นอกจากนี้ในเวทีสภาผู้นำตำบลวังตะกอก ได้เลือกครัวเรือนลดการใช้สารเคมีขึ้นมา ๕๐ ครัวเรือน เพื่อเป็นครัวเรือนพอเพียงอาสาที่มีการลดการใช้สารเคมีได้เกินร้อยละ ๕๐

๒. รณรงค์ลดการใช้สารเคมี ผ่านงานประเพณีการแห่พระแข่งเรือประจำปีของแม่น้ำหลังสวน เพื่อสื่อให้สาธารณชนตระหนักถึงพิษภัยของของสารเคมี การเกษตร ด้วยการจัดทำเสื้อและแผ่นพับป้ายขาวบนเดินรณรงค์ ภายในขบวนแห่เรือพร้อมกับประชาสัมพันธ์โครงการฯ ไปด้วย

๓.อบรมทักษะความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีคณะกรรมการโครงการฯ เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ การลดต้นทุนการทำเกษตร การนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ อย่างคุ้มค่า

๔. จัดให้มีการศึกษาคุณภาพเกษตรธรรมชาติ ณ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติมาบเอื้อง จังหวัดชลบุรี และศูนย์เรียนรู้ภูมิรักษ์ จังหวัดนครนายก ที่เน้นถึงการดำเนินชีวิตตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาปฏิบัติ

๕. ติดตามครัวเรือนอาสา ลดการใช้สารเคมีเกินร้อยละ ๕๐ ซึ่งมีคณะทำงานฯ ลงไปเรียนรู้ แลกเปลี่ยนให้กำลังใจ สร้างแรงกระตุ้นให้ครัวเรือนเห็นถึงคุณค่าการเป็นครัวเรือนลดการใช้สารเคมี

๖. มอบใบประกาศนียบัตรให้แก่ครัวเรือนที่ลดการใช้สารเคมี เกินร้อยละ ๕๐ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและเตรียมความพร้อมเป็นครัวเรือนต้นแบบวิถีพอเพียง

๗. เปิดแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้ที่สนใจเข้ามาดูงาน โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณา คือ ต้องลดการใช้สารเคมีได้จริง โดยมีวิทยากรเจ้าของแปลงสาธิตซึ่งมีความรู้ภาคปฏิบัติเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ปัจจุบันมีด้วยกัน ๕ แปลง

ปัจจัยที่ส่งผลให้สามารถดำเนินการได้ คืบคลานมาจากการวางรากฐานการทำงานจากแผนแม่บทชุมชนที่ได้วางระบบเอาไว้ เมื่อมี

หน่วยงานภาคีภายนอกเข้ามาสนับสนุนต่อยอดจึงก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนที่เข้มแข็ง อีกทั้งยังมีกลไกของคณะกรรมการโครงการฯ ระดับหมู่บ้านที่เป็นผู้นำทั้งผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ขับเคลื่อนงาน เกษะศิกไกล้ชิดครัวเรือนเป้าหมายเป็นอย่างดี ทำให้มีการหนุนเสริมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

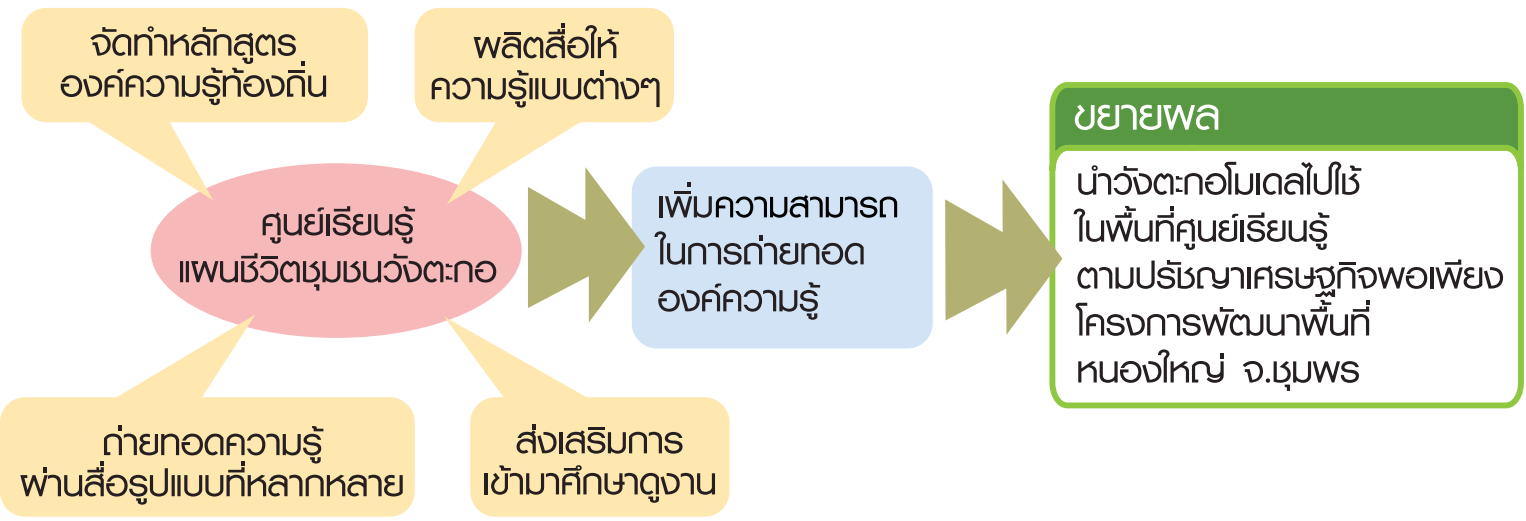
มีความสอดคล้องกับเป้าหมายสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะ ส่งผลต่อการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนและสุขอนามัยของผู้คน สร้างจิตสำนึกในการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลและเคารพต่อธรรมชาติ มีวิธีการผลิตและพฤติกรรมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ นำไปสู่การ ลด ละ เลิกสารเคมี และส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรดินและน้ำในที่สุด

ศูนย์เรียนรู้แผนชีวิตวังตะกอก : วังตะกอกโมเดล

ศูนย์เรียนรู้แผนชีวิตชุมชนเป็นนวัตกรรมหนึ่งจากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนของตำบลวังตะกอกที่มีมาตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๔๖ เพื่อเป็นต้นแบบพึ่งพาตนเองของครัวเรือนและชุมชนที่เห็นได้เป็นรูปธรรมโดยทำเกษตรแบบธรรมชาติครบวงจรซึ่งช่วยลดต้นทุนลงถึงร้อยละ๕๐ กิจกรรมที่โครงการฯ เข้าไปให้การสนับสนุน เช่น การจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่นและองค์ความรู้ท้องถิ่น ซึ่งมีชุดความรู้เรื่องการจัดการดิน น้ำ ป่า ชุดความรู้เศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงสัตว์ ทำนา ชุดความรู้สวนต้นแบบ ชุดความรู้บุคคลต้นแบบ จักระบบข้อมูล บอร์ดนิทรรศการ ชุดความรู้เพื่อการเผยแพร่ในศาลาพอเพียง การผลิตสื่อไวนิล ชุดความรู้ด้านอาชีพหรือความรู้ในชุมชนกว่า ๑๐ เรื่อง เครื่องฉายพร้อมจอ LCD เครื่องเสียงพร้อมอุปกรณ์

นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดการเข้ามาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ต่างๆ ทุกเดือน โดยมีแกนนำหรือเจ้าหน้าที่ประจำตำบล เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้มาศึกษาดูงาน รวมทั้งหนุนเสริมกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้มีความหลากหลายผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ มีการนำชมสถานที่ พร้อมทั้งบรรยายกิจกรรมในพื้นที่รายล้อมศูนย์ฯ

การเข้ามาต่อยอดดำเนินงานของโครงการฯ เท่ากับเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอด องค์ความรู้ต่างๆ ที่น่าสนใจภายในศูนย์ถึง ๒๐ เรื่อง

- ๑) การจัดการน้ำที่ดี (เครื่องบำบัดน้ำที่ใหญ่ที่สุดในโลก)

๒) การเลี้ยงแม่พันธุ์หมูขุน

๓) การปลูกข้าวโพด ผักกระเฉด เป็นอาหารสัตว์

๔) การเพาะเห็ดนางฟ้า

๕) การเลี้ยงปลา

๖) การทำนาไว้กินเอง

๗) การปลูกปาล์มน้ำมัน

๘) การเลี้ยงกบ

๙) การปลูกไม้ยืนต้นไว้ใช้สอย

๑๐) การปลูกทุกอย่างที่กินได้
- ๑๑) เครื่องปั้นดินเผา ส.เบญจรงค์

๑๒) โรงงานน้ำดื่ม

๑๓) โรงงานปุ๋ย

๑๔) ร้านค้าชุมชนคนปากแดง

๑๕) เครื่องตัดหญ้าเดินตาม

๑๖) การใช้พลังงานทดแทน

๑๗) กองทุนสวัสดิการชุมชน

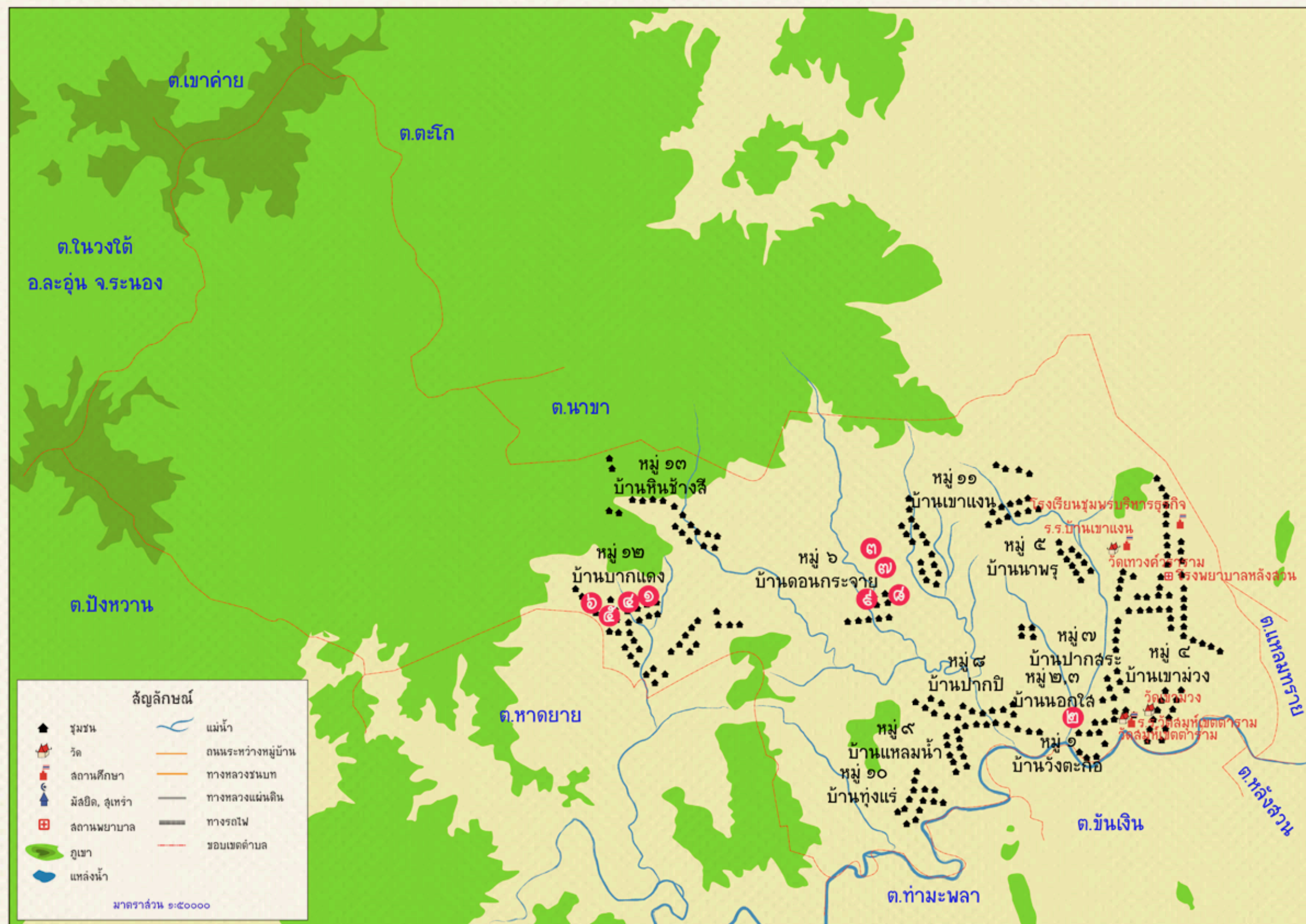
๑๘) ผึ้งโพรง

๑๙) บ่อแก๊สชีวภาพ

๒๐) เตาเผาถ่าน

นำไปสู่การขยายผลออกไปอีกในปี พ.ศ.๒๕๕๒ โดยมีการนำรูปแบบการพัฒนาของตำบลวังตะกอกไปใช้ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการพัฒนาพื้นที่หนองใหญ่ตามแนวพระราชดำริตำบลบางลึก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

■ แผนที่ความรู้

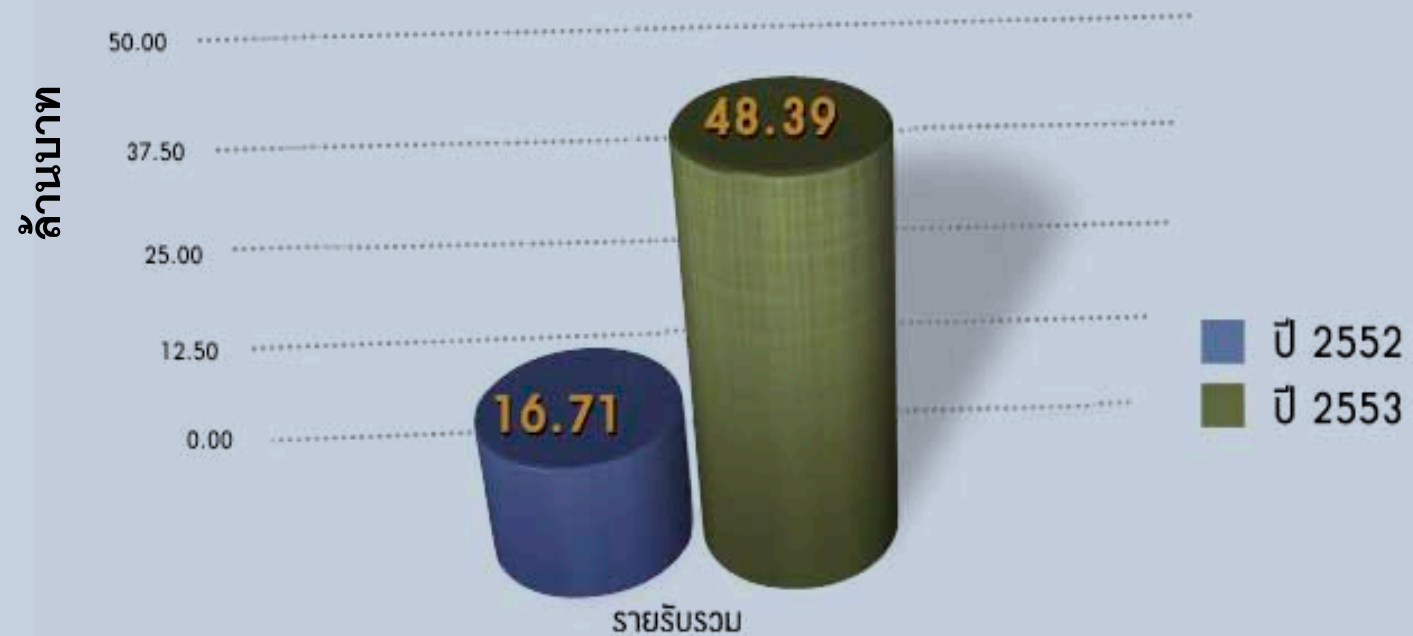
รายชื่อแหล่งเรียนรู้ตำบลวังตะกอก

- ๑ กลุ่มเยาวชน
- ๒ การจัดการน้ำดื่มชุมชน
- ๓ การจัดการป่าชุมชน
- ๔ การบริหารร้านค้าชุมชน
- ๕ เครื่องปั้นดินเผา
- ๖ ธนาคารต้นไม้
- ๗ พลังงานทดแทน
- ๘ โรงปุ๋ยอินทรีย์ชุมชน
- ๙ ศูนย์แผนชีวิตชุมชนตำบลวังตะกอก

■ ลดรายจ่าย = เพิ่มรายได้

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเศรษฐกิจและพลังงาน ในภาพรวมของตำบลระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓ พบว่า รายรับรวมปี ๒๕๕๓ เพิ่มขึ้น ๓๑.๖๘ ล้านบาท คิดเป็น ๑๘๐% ของรายรับรวมปี ๒๕๕๒ ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ เปรียบเทียบข้อมูลรายรับรวมระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓

ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลงจากการทำกิจกรรม
ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ตำบลวังตะกอลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ลงได้ ๑,๐๖๘,๓๙๙ กิโลกรัม จากกิจกรรม
การปลูกต้นไม้ การทำปุ๋ยอินทรีย์ กิจกรรมรณรงค์การประหยัดพลังงาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์
จากเศษวัสดุธรรมชาติ และพลังงานทดแทนที่ใช้แทนแก๊สหุงต้ม

หน่วย : กิโลกรัม CO₂

กิจกรรม	ปริมาณ CO ₂ ที่ลดการปล่อยลง
ปลูกต้นไม้	803,190
แปรรูปผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุธรรมชาติ	5,444
การทำปุ๋ยอินทรีย์	223,260
พลังงานทดแทนที่ใช้แทนแก๊สหุงต้ม	1,638
กิจกรรมรณรงค์การประหยัดพลังงาน	7,867
รวม	1,068,399

หมายเหตุ : เก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ภาคผนวก

รายชื่อคนต้นแบบ

๑. นายสุรัตน์ ไชยรัตน์ : การดำรงชีวิตแบบวิถีพอเพียง
๒. นายสำราญ หนูมาก : การดำรงชีวิตแบบวิถีพอเพียง
๓. นายสุชาติ นุชบุญช่วย : การทำเกษตรอินทรีย์

รายชื่อครัวเรือนพอเพียงอาสา

๑. นายจรูญ สมรักษ์	๑๕. นางปราณี คำเกาะหลัก	๓๗. นางวรรณมา เอี่ยมสะอาด
๒. นายจำเริญ หมีนกล้า	๒๐. นางวรรณมา อาจทอง	๓๘. นายสินธร แดงมณี
๓. นายมานิตย์ พรหมมา	๒๑. นางนิภา เกิดกาญจน์	๓๙. นายคล่อง วงกาจภูนา
๔. นางสาวเสาวนีย์ น้อยคั้ง	๒๒. นางอารีย์ จันทรทวี	๔๐. นายรัตนพันธ์ ทับเคลียว
๕. นายเอกวิชร น้อยคั้ง	๒๓. นางชูชีพ ขาวสุวรรณ	๔๑. นางเยาวณี สุคาเลิศ
๖. นางละเอียด กาพคชา	๒๔. นางเรณู น้อยเมือง	๔๒. นางราตรี คล้ายสกุล
๗. นางกัญญา พัฒนเจริญ	๒๕. นางจำเนียร น้อยทวี	๔๓. นายควน เพชรแหลมน้ำ
๘. นางชาลี กาพคชา	๒๖. นายหนู ทองสด	๔๔. นางแจ่มใส สุวรรณนาว์
๙. นายองชัย พุ่มขจร	๒๗. นายปราโมทย์ กองเจริญ	๔๕. นางณอม สมณะ
๑๐. นางอารีย์ คล้ายไชยา	๒๘. นายสนิท ลือฤทธิ	๔๖. นายประกอบ นิลเคชา
๑๑. นายสมพร จิตรานันท์	๒๙. นายนพพร บุญยกานนท์	๔๗. นายวันลก อบแพทย์
๑๒. นางฉวี จันทรเกิด	๓๐. นายสมชาย เพชรเจริญ	๔๘. นายเอื้อน ทิพย์วิเศษ
๑๓. นายธวัชชัย อักษรำ	๓๑. นายณรงค์ ทิมรอด	๔๙. นางซิด นิลเคชา
๑๔. นายอนันต์ แดงมณี	๓๒. นายนิวัฒน์ เกื้อนประสงค์	๕๐. นางซ้อย นัยธารา
๑๕. นายสมโชค ตักคัมณี	๓๓. นายสมจิตร ถาวรรัตน์	๕๑. นางม่องศรี นิลเคชา
๑๖. นายโกศล ทองมี	๓๔. นายกอบกิจ ตั้งล้ำเลิศ	๕๒. นางพุลศรี สีกรรณา
๑๗. นายมนูญ คงเขาม่วง	๓๕. นางประภียะ นุ่นสิงห์	๕๓. นางสุคา ขาวสุทร
๑๘. นางพุ่ม พวงศรี	๓๖. นางลาก มุสิโก	๕๔. นายชวน เอี่ยมสะอาด

๕๕. นายพงษ์เทพ สุวรรณนาว์
๕๖. นายจรินทร์ แก้วจำรูญ
๕๗. นายสมเดช กลั่นสติกดิ์
๕๘. นายสมบูรณ์ สอนทวี
๕๙. นางพัชรี เพชรวงค์
๖๐. นายบุญเลิศ เอกพจน์
๖๑. นายสุนทร มโนธรรม
๖๒. นางพัชนี โสมทัตมอญ
๖๓. นายสุมล สงละอ
๖๔. นางละอาย บุญยเกียรติ
๖๕. นายกนก เทพธรรม
๖๖. นายสมจิตร อันทอง
๖๗. นายจำเริญ บุญยกานนท์
๖๘. นายจำเนียร จิตค้ำนิง
๖๙. นายพิศาล ทองย้อย
๗๐. นายโพธิ์ น้อยเมอง
๗๑. นางอนงค์ ธรรมโร

๗๒. นางจินตนา นาคจุติ
๗๓. นางประไพ รอดไผ่ล้อม
๗๔. นางมะลิ ยวงเจริญ
๗๕. นางวิลาศ นาคยุติ
๗๖. นางสาวอัญชนีย์ แท่นแก้ว
๗๗. นายสมบูรณ์ รอดศิริ
๗๘. นายจันทร์เพ็ญ นาคยุติ
๗๙. นายภิรมย์ รอดศิริ
๘๐. นายคำรงค์ คึงสุวรรณ
๘๑. นายสมชาย บุญยจิจติ
๘๒. นายณกุล นาคจุติ
๘๓. นายชุ่น จินาล่อง
๘๔. นางครุณี อินทรลักษณ์
๘๕. นางสมจิตร เรืองธารา
๘๖. นายยอด น้อยปากช่อง
๘๗. นายจกกรี อันสุวรรณ
๘๘. นายจกกรี บุญยเกียรติ

๘๙. นางยุพา อันสุวรรณ
๙๐. นางยุพิน คล้ายไชยา
๙๑. นางสาวราญ แก้วขาว
๙๒. นางสาวรักษ์ รอดนิค
๙๓. นายโณม พิทักษ์สุข
๙๔. นายสุรินทร์ นาคสังข์

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล

นางสาวอรรวรรณ นาคจุติ

เจ้าหน้าที่ประจำภาค

นายพงศธร กลางแท่น

ที่ปรึกษาภาค

นายเสรี จุ้ยพริก

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
๕๕๕ ถนนวิภาวดีรังสิต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๖๖(๐)-๒๕๓๘-๒๐๐๐
www.pttplc.com